

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ซึ่งระบบเศรษฐกิจนี้ได้เข้ามามีส่วนในการกำหนดแบบแผนวิถีชีวิตของสังคมไทยเป็นอย่างมาก โดยที่การเข้ามาของทุนนิยมนี้ได้เข้ามาเปลี่ยนรูปแบบพฤติกรรม, ความเชื่อ, การศึกษา, วัฒนธรรม บางกรณีเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว บางกรณีก็เปลี่ยนแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยกรณีศึกษา "การประกวดนางสาวไทย (พ.ศ. 2477-2549)" นี้เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 70 ปี ที่แสดงรูปแบบทางวัฒนธรรมอย่างหลากหลายน่าสนใจ จึงสามารถเป็นกรณีศึกษาที่จะช่วยสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมว่าความสัมพันธ์ของทุนวัฒนธรรมกับทุนนิยมไทยมีความสัมพันธ์และมีพัฒนาการอย่างไรได้อย่างชัดเจน

การประกวดนางสาวไทยเป็นการประกวดความงามของสตรีระดับชาติที่มีมายาวนานที่สุดในประเทศไทย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยขอแยกความแตกต่างของการประกวดความงามของสตรีระดับชาติในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 3 เวทีการประกวด คือ การประกวดนางสาวไทย , Miss Thailand Universe , Miss Thailand World ดังนี้

1. การประกวดนางสาวไทย การประกวดนางสาวไทยเริ่มต้นครั้งแรกในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2477 โดยจัดขึ้นในงานฉลองรัฐธรรมนูญ ซึ่งการคัดเลือกสาวงามนี้ ผู้ที่ได้รับตำแหน่งนางสาวไทยจะทำหน้าที่ตามแต่วัตถุประสงค์การจัดประกวดนางสาวไทยในแต่ละยุค (กล่าวรายละเอียดไว้ในบทที่ 3) การประกวดนางสาวไทยเริ่มมีการถ่ายทอดทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ครั้งแรก ในปี 2508 ในงานวชิราวุธานุสรณ์ โดยสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 และต่อมาในปี 2510 สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์สีแห่งแรกของประเทศไทย การถ่ายทอดนี้ดำเนินเรื่อยมาซึ่งผู้จัดการประกวดนางสาวไทยโดยมีเจ้าของลิขสิทธิ์คือ สมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธวิทยาลัย มีพันธมิตการจัดประกวดร่วมในฐานะสื่อเผยแพร่ นั่นคือ สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 มาโดยตลอด โดยระหว่างนี้การประกวดนางสาวไทยได้รับการเชื้อเชิญการส่งนางสาวไทยเข้าประกวดนางสาวโลก (Miss Universe) จากประเทศอเมริกา ในปี พ.ศ. 2507 การประกวดนางสาวไทยจึงส่งนางสาวไทยไปประกวดนางสาวโลกเรื่อยมาโดยสัญญาลิขสิทธิ์ Miss Universe ในประเทศไทยตกเป็นของช่อง 7

จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2542 เกิดการแยกตัวกันของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 กับ สมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธ จึงทำให้การประกวดนางสาวไทยมิได้มีการ ถ่ายทอดทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 อีกต่อไป โดยทางสมาคมนักเรียนเก่า วชิราวุธ ได้ตัดสินใจมาร่วมจัดการประกวดนางสาวไทยกับสถานีโทรทัศน์ ITV ในปีถัดมา (พ.ศ. 2543) ส่วนสัญญา Miss Universe จึงตกเป็นของ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 แต่เพียงผู้เดียว ซึ่งต่อมาทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 จึงได้ จัดการประกวดนางงามภายใต้ลิขสิทธิ์ของตนเอง โดยใช้ชื่อการประกวดว่า " Miss Thailand Universe "

2. Miss Thailand Universe ดังได้กล่าวข้างต้น การประกวด Miss Thailand Universe ยังคงดำเนินเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน อย่างต่อเนื่องทุกปี โดยจะจัดการ ประกวดช่วงเวลาประมาณปลายเดือนมีนาคมของทุกปี จุดประสงค์การ ประกวดเพื่อส่งนางงามตนไปประกวด Miss Universe โดยมีเจ้าของลิขสิทธิ์ คือ สหรัฐอเมริกา
3. Miss Thailand World ลิขสิทธิ์การจัดประกวดในประเทศไทยเป็นของ สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 การประกวด Miss World เริ่มต้นครั้งแรกในขึ้นในปี 1951 Eric Morley ทำงานให้กับ Mecca Group ได้ร่วม 5 ปี ในช่วงเวลา ที่ทุก คนประสบกับความยาก ลำบากหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 ลึกลงไปเพียง 6 ปี แต่ Eric ได้เล็งเห็นโอกาสอันดีในการสร้างสรรค์ ความ บันเทิงไปทั่วประเทศ

ในช่วงเวลานั้น เขาได้บริหาร Lyceum Ballroom ในโรงแรม Strand และเมื่อมี การจัดงาน the Festival of Britain ขึ้นที่ South Bank ตรงข้ามอีกฝั่ง ของแม่น้ำ เรมส์ เขาก็เริ่มคิดหาวิธีการที่จะใช้เทศกาลอันยิ่งใหญ่ที่จัดขึ้นใกล้แค่เอื้อมนี้ให้ เกิดประโยชน์ เขาตระหนักว่าเขาจะต้องทำให้คนที่มาเที่ยวชมงาน เทศกาลนี้ ซ้ำมสะพาน Waterloo มา โดยจัดการประกวด ความงามขึ้นในฮอลล์เด่นร่า นั้นเองไม่เพียงแค่จัดการ ประกวดความงามแบบดั้งเดิม การประกวดครั้งนี้ จะต้องขึ้น กับการจัด เทศกาลที่จัดขึ้นที่ South Bank เขาจึงคิดที่จะ ฟื้นฟูสาว งามที่สุดในโลก ดังนั้นการประกวด Miss World จึงได้เกิดขึ้น การแข่งขันก็ได้ ขยายใหญ่จนกลายเป็น กิจกรรมที่ยิ่งใหญ่ และเป็นที่ยื่นชอบมากที่สุดในโลก สำหรับประเทศไทยก็ได้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกสาวไทยไปประกวด Miss World ภายใต้การประกวด Miss Thailand World¹

¹(www.missthailandworld2007.com)

การประกวดนางสาวไทย เป็นการประกวดความงามอย่างเป็นทางการ(มีคณะกรรมการ และกฎเกณฑ์การตัดสินความงามไว้อย่างชัดเจน) โดยมีเจ้าของลิขสิทธิ์ คือ สมาคมนักเรียนเก่า วชิราวุธวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์

การประกวดนางสาวไทยครั้งแรกได้เริ่มขึ้นในวันที่ 10 ธันวาคม 2477 ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 โดยรัฐบาลได้จัดขึ้นในงานเฉลิมฉลองรัฐธรรมนูญภายในพระราชอุทยานสราญรมย์ ใช้ชื่อในการประกวดครั้งนั้นว่า “นางสาวสยาม”

การประกวดนางสาวไทยจึงถือเป็นเสมือนกิจกรรมที่สืบทอดเจตนารมณ์ของรัฐบาลมาโดยตลอด ทั้งนี้ในยุคที่ 1 และยุคที่ 2 เป็นกิจกรรมของทางราชการ โดยหน่วยงานราชการเป็นผู้จัดและผู้รับผิดชอบ คือ กองการต่างประเทศกระทรวงมหาดไทย การจัดการประกวดนางสาวไทยในสมัยนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การประกวดเป็นสื่อด้านความบันเทิงดึงดูดให้ประชาชนมาเที่ยวงานเฉลิมฉลองรัฐธรรมนูญอันเป็นงานเผยแพร่อุดมการณ์ประชาธิปไตยในสมัยนั้น

ต่อมาในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีนโยบายต้องการส่งเสริมฐานะสตรีให้เท่าเทียมอารยประเทศและมีบทบาทในการช่วยเหลือสังคม รัฐบาลในสมัยนั้นจึงใช้เวทีการประกวดนางสาวไทยเป็นสื่อในการสนับสนุนนโยบายรัฐนิยมของรัฐบาล โดยเฉพาะวิวัฒนาการการแต่งกายของสตรี โดยมีการเปลี่ยนแปลงด้านเครื่องแต่งการของผู้เข้าประกวดนางสาวไทยในยุคแรก เมื่อพูดถึงยุคแห่งการประกวดนางสาวไทยตามทีผู้จัดการประกวดนางสาวไทย (สมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธ) ได้แบ่งยุคไว้ในสูจิบัตรการประกวดนางสาวไทย พ.ศ. 2546 แบ่งออกเป็น 5 ยุค ดังนี้

ยุคที่ 1 พ.ศ. 2477-2483 การประกวด “นางสาวสยาม” และเปลี่ยนชื่อการประกวดเป็นการประกวด “นางสาวไทย” ในปี พ.ศ. 2482 เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขครั้งที่ 1 ว่าด้วยนามของประเทศ พ.ศ. 2482 กำหนดเรียกนามของประเทศว่าประเทศไทย ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นใดซึ่งใช้คำว่า “สยาม” ให้ใช้คำว่า “ไทย” แทน

ยุคที่ 2 พ.ศ. 2491-2497 เป็นปีสุดท้ายเนื่องจาก การประกวดได้ถูกยกเลิกการจัดไปพร้อมกับงานเฉลิมฉลองรัฐธรรมนูญ

ยุคที่ 3 พ.ศ. 2507-2515 จากการที่งานเฉลิมฉลองรัฐธรรมนูญได้ถูกยกเลิกไปนั้น ทำให้การประกวดนางสาวไทยไม่ได้จัดขึ้นด้วยเช่นกัน ถึงแม้จะไม่มี การจัดประกวดนางสาวไทยในช่วงดังกล่าว แต่มักจะมีการจัดประกวดในระดับท้องถิ่นหรือการประกวดเนื่องในโอกาสหรือวาระพิเศษ

ต่าง ๆ เช่น การประกวดเทพีลูมพินี การประกวดนางสาวไทย ไททัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม การประกวดนางงามตึกตาทอง การประกวดสาวงามองค์กฐิน ซึ่งด้วยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้น

ต่อมาในปี 2504 สมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ทดลองจัดการประกวด "นางงามวชิราวุธ" ขึ้นในงานวชิราวุธานุสรณ์ ซึ่งเป็นงานที่สมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนชาวไทย ได้น้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณขององค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และอีกวัตถุประสงค์คือ เพื่อสร้างความบันเทิงแก่ประชาชนผู้มาเที่ยวงาน ส่วนสถานที่จัดงานคือบริเวณพระราชอุทยานสราญรมย์

จากการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของการจัดการประกวดนางสาวไทยซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยใช้ตำแหน่งนางสาวไทยเป็นสื่อในการเผยแพร่ชื่อเสียงให้แก่ประเทศ และใช้รูปแบบของการเข้าร่วมประกวดนางงามระดับชาติทำให้ชาวต่างประเทศรู้จักประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ดังนั้นในปี 2507 คณะกรรมการจัดงานวชิราวุธานุสรณ์ได้มีการเปลี่ยนชื่อการประกวดมาเป็นการประกวด "นางสาวไทย"

ยุคที่ 4 พ.ศ. 2527-2542 การจัดการประกวดนางสาวไทยในปีที่ผ่านมาสื่อมวลชนและเทคโนโลยีการสื่อสารมีบทบาทโดยตรงต่อการประชาสัมพันธ์การจัดการประกวดนางสาวไทย ในยุคแรกสื่อมวลชนที่มีบทบาทในการประชาสัมพันธ์การประกวด ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ และวิทยุกระจายเสียง ในส่วนของสถานีโทรทัศน์นั้น เริ่มมีการถ่ายทอดสดการประกวดนางสาวไทยทางสถานีโทรทัศน์เป็นครั้งแรก ในปี 2508 ในงานวชิราวุธานุสรณ์ โดยสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 และต่อมาในปี 2510 สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์สีแห่งแรกของประเทศไทยได้ทำการทดลองแพร่ภาพถ่ายทอดสดให้ผู้ชมที่อยู่ต่างจังหวัดได้รับชมการประกวดนางสาวไทย

การจัดการประกวดนางสาวไทยในยุคนี้ นับเป็นยุคแห่งการประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อคัดเลือกสาวไทยเป็นตัวแทนไปประกวดนางงามจักรวาล

ยุคที่ 5 พ.ศ. 2543-ปัจจุบัน ในยุคที่ 5 นี้ สมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้มอบสิทธิให้สถานีโทรทัศน์ ไอทีวีเป็นผู้ดำเนินการจัดประกวด โดยมีการพัฒนารูปแบบการจัดการประกวดให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันมากยิ่งขึ้น อาทิ การยกเลิกการใส่ชุดว่ายน้ำบนเวที การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการประมวลผลคะแนน การวัดระดับ IQ และ EQ ผู้ได้รับตำแหน่งนางสาวไทยจะเป็น "ทูตวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว" ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

เมื่อเชื่อมโยงเข้ากับวิถีคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ในยุคสมัยต่างๆของการประกวดนางสาวไทยที่กล่าวไปข้างต้นนี้เป็นการแบ่งยุคของผู้จัดการประกวดนางสาวไทยคือ สมาคมนักเรียนเก่าวิชาวุฒวิทยาลัยฯโดยผู้วิจัยได้นำมาสรุปเชื่อมโยงกับแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองทำให้ยุคการประกวดนางสาวไทยที่ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งเพื่อวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแตกต่าออกไปดังจะกล่าวไว้ในบทที่ 3 จากการแบ่งยุคทั้ง 5 ยุคข้างต้นพอที่จะเห็นจุดกำเนิดของการประกวดนางสาวไทย การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประกวดในลักษณะต่างๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้รับผลกระทบมาจากเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ที่สำคัญนั้นการประกวดนางสาวไทยกับการใช้ “ทุนวัฒนธรรม” อันมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องในทุกยุคทุกสมัยแต่ได้ผสมผสานและพัฒนาตามรูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบ “ทุนนิยม” ด้วยความเปลี่ยนแปลงที่มีมาตลอดนี้พร้อมกับด้วยระยะเวลาของการประกวดนางสาวไทยที่ยาวนานกว่า 70 ปี จึงนำมาเป็นกรณีศึกษาที่อธิบายได้อย่างดีในการสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างทุนวัฒนธรรมกับระบบทุนนิยม ว่ามีความสัมพันธ์อย่างสอดคล้องหรือขัดแย้ง หรือไม่และอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของ “ทุนวัฒนธรรม” กับ “ทุนนิยม” จากกรณีศึกษา ว่ามีความสัมพันธ์อย่างสอดคล้องหรือขัดแย้งอย่างไร

2. เพื่อศึกษาพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ของทุนวัฒนธรรมกับทุนนิยม ว่าระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจะเข้ามามีส่วนกำหนดรูปแบบทุนวัฒนธรรมไทยในการประกวดนางสาวไทย สู่ทุนวัฒนธรรมสากล หรือไม่และอย่างไร

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเข้าใจถึงความสัมพันธ์อันสอดคล้องหรือขัดแย้งของทุนวัฒนธรรมไทยกับทุนนิยม และความสัมพันธ์ดังกล่าวจะมีทิศทางอย่างไรในอนาคต เพื่อแสวงหาวิธีการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลของทุนวัฒนธรรมไทยกับทุนนิยม

2. เพื่อให้สังคมไทยตื่นตัวต่อบทบาทและผลกระทบต่อการสูญเสียวัฒนธรรม นอกจากนั้นหาแนวทางปกป้องและเสริมสร้างวัฒนธรรมอันดี เพื่อประโยชน์เกิดแก่สังคมทั้งในแง่จริยธรรมและเศรษฐกิจ

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาโดยมีเป้าหมายเพื่อเห็นถึงความสัมพันธ์ของทุนวัฒนธรรมกับทุนนิยมไทยว่ามีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกันหรือไม่ โดยอาศัยกรณีศึกษาการประกวดนางสาวไทย(พ.ศ. 2477 -2550) ซึ่งมีมานานกว่า 70 ปี เพื่อหาคำตอบของทิศทางการอยู่ร่วมกันระหว่างทุนวัฒนธรรมกับทุนนิยมว่าควรเป็นอย่างไรให้อยู่ร่วมกันได้และมีความเหมาะสมกับประเทศไทยบนเส้นทางแห่งระบบทุนนิยม เอกสารนี้จึงได้แบ่งหมวดหมู่การนำเสนอ ดังนี้

- การประกวดนางสาวไทย
 - ประวัติศาสตร์การประกวดนางสาวไทย
 - ความหมายและเหตุผลของการประกวดนางสาวไทย
- ทุนวัฒนธรรม คือ อะไร
- ทุนนิยม คือ อะไร
- การประกวดนางสาวไทยเกี่ยวข้องและทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกันระหว่างทุนวัฒนธรรมกับทุนนิยมอย่างไร
- บทสรุป และข้อเสนอแนะ

1.5 ระเบียบวิธีการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

บทวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Documentary Research) จากบทความทางวารสาร, หนังสือพิมพ์, Website, งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ, งานวรรณกรรมสมัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประกวดนางสาวไทยในยุคต่างๆ อาทิ ผู้จัดการประกวดนางสาวไทยในยุคต่างๆ, ผู้สนับสนุนการประกวดนางสาวไทย, นางสาวไทยและรองนางสาวไทยจากอดีต-ปัจจุบัน เพื่อให้ได้ข้อมูลนำมาวิเคราะห์โดยอิงกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมือง